

Анастасія ПЛАХУТІНА
аспірантка кафедри
цивільного права
та процесу факультету № 6
Харківського національного
університету внутрішніх справ

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОМУ ПРО МЕДІАЦІЮ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Досить довгий час медіації, як альтернативному (позасудовому) способу вирішення правових спорів та конфліктів, не було присвячено окремого законодавчого акта, який би відображав принципи, стандарти, особливості та порядок застосування цієї процедури в Україні. Нарешті 16.11.2021 року Верховна Рада України в другому читанні ухвалила Закон України «Про медіацію» (урядовий законопроект № 3504 від 19.05.2020 року (далі – Закон Про медіацію) [1]. Однак ухвалення цього Закону повністю не вирішує всіх проблем, пов'язаних з ефективним застосуванням медіативних процедур.

Перше. Згідно із прикінцевими та перехідними положеннями Закону Про медіацію медіативні процедури мають інтегруватися в судове провадження. Отже, після набуття цим нормативно-правовим актом чинності, якщо сторони спору погодяться вирішити конфлікт шляхом застосування медіації, суд зобов'язаний буде зупинити провадження та надати сторонам можливість провести медіативні процедури. Це може спричинити ситуацію, коли недобросовісна сторона, зловживаючи своїми процесуальними правами, набуде можливості затягувати розгляд справи шляхом застосування доволі довготривалих медіативних процедур (провадження у справі може зупинитися на період до дев'яносто днів, починаючи з дня постановлення судом ухвали про зупинення провадження). Щодо цього виникає питання про обґрунтованість законодавчого закріплення названого вище періоду проведення медіативних процедур.

Друге. Зі змісту Закону Про медіацію не зрозуміло, яким чином буде здійснюватись реєстр медіаторів? Буде це один реєстр на всю країну (наприклад, як Єдиний реєстр адвокатів України або як Єдиний реєстр нотаріусів), чи у кожного об'єднання медіаторів та суб'єктів, що забезпечують проведення медіації, будуть окремі реєстри медіаторів? Це питання потребує додаткового опрацювання.

Третє. Стосовно законодавчого визначення учасників медіації. В п. 10 ч. 1 ст. 1 Закону наводиться визначення поняття «учасники медіації» та досить нечітко окреслюється коло таких учасників. Водночас у зазначеній нормі (чи в інших положеннях) відсутні права та обов'язки учасників медіації. Натомість Закон описує права та обов'язки медіатора та сторін медіації. Цей прорахунок законодавця має принципове значення, а тому також підлягає усуненню найближчим часом.

Четверте. Треба також звернути увагу на те, що у ч. 1 ст. 1 Закону Про медіацію наводяться категорії «договір про проведення медіації», «медіаційна угода», «угода за результатами медіації», але в подальших положеннях цього Закону змістовно розкриваються лише договір про проведення медіації та угода за результатами медіації, що також є серйозним законодавчим упущенням. Медіаційна угода вимагає свого змістовного розкриття.

П'яте. Стосовно принципів. Закон Про медіацію визначає такі принципи, як добровільність, конфіденційність, нейтральність, незалежність та неупередженість медіатора, а також принцип самовизначеності та рівності прав сторін медіації. Цей перелік, на наше переконання, є неповним. Відповідно до Рекомендації № R(99)19 Комітету міністрів Ради Європи державам – членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах, медіація у кримінальних справах має бути доступним заходом, вона має бути допустимою на будь-якій стадії правосуддя [3]. Відповідно до Рекомендації Комісії Європейських співтовариств 98/257/ЄС «Про принципи, які застосовуються до органів, відповідальних за позасудове врегулювання спорів про захист прав споживачів» від 30.03.1998 р. позасудові процедури у цих справах мають відповідати принципу прозорості, оскільки відсутність прозорості може негативно вплинути на права сторін та викликати побоювання щодо процедур позасудового врегулювання спорів про захист прав споживачів; такі процедури мають бути спрощені

порівняно із судовими: відсутність високих зборів, довготермінових та обтяжливих процедур; має бути забезпечена особиста присутність та визначена мова, якою ведеться процедура; має бути забезпечено принцип змагальності, коли всі заінтересовані сторони представляють свої погляди та заслуховують аргументи та факти, висунуті іншою стороною, та висновки експертів; забезпечено принципи ефективності (доступ до процедури, її безкоштовність або помірність витрат, нетривалість вирішення спору); свободи; законності, представництва [4].

У цьому дослідженні вказано на основні слабкі місця Закону України «Про медіацію», які потребують вирішення для відповідності його положень міжнародним стандартам і, що важливіше, підвищення ефективності застосування цього довгоочікуваного нормативно-правового акта. Легалізація інституту «медіація» породжує сподівання на більшу структурованість форм та способів захисту прав (інтересів) учасників правовідносин. Невпинне підвищення правових гарантій захисту прав, інтересів, свобод громадян чи інших суб'єктів є ознакою цивілізованості будь-якого суспільства.

1. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 року № 3504. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877.

2. Директива 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради з певних аспектів медіації у цивільних та комерційних справах URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a95#Text.

3. Рекомендації № R(99)19 Комітету міністрів Ради Європи державам – членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_828#Text.

4. Рекомендації Комісії Європейських співтовариств 98/257/ЄС «Про принципи, які застосовуються до органів, відповідальних за позасудове врегулювання спорів про захист прав споживачів» від 30.03.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_981#Text.

Оксана ПОКЛОНСЬКА
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ У СІМЕЙНИХ СПОРАХ

Права та свободи людини визнаються основними цінностями в суспільстві та з урахуванням глобалізаційних процесів у світі потребують постійного удосконалення, спрямованого на їх забезпечення.

У цьому випадку не є винятком і сімейні правовідносини. Тож з появою інституту медіації, вирішення конфліктів, які виникають між подружжям, можливе не лише через звернення до суду, адвоката, а й через сімейного медіатора.

Сімейна медіація — це процес, у якому незалежна третя сторона (медіатор) допомагає сімейним парам, що перебувають на стадії розірвання шлюбу, поліпшити між ними взаємодію, ухвалити вигідні та усвідомлені для кожного з них рішення щодо питань, пов'язаних із розлученням, дітьми, майном. Сімейна медіація може застосовуватися як досудовий або позасудовий спосіб вирішення спору, а також під час судового розгляду справи та вже на етапі виконання судового рішення [2, с. 248].

А медіатор — це нейтральна особа, яка пройшла навчання, щоб допомогти людям комунікувати таким чином, щоб сторони могли почути та бути почутими, краще зрозуміти свої проблеми та домовитися. Досить важливим є те, що посередник не займає позиції жодної зі сторін та не виносить судження про сторони або їхні проблеми. А головною функцією медіатора є управління процесом для сторін так, щоб вони могли говорити, він має допомагати їм краще зрозуміти проблеми та знайти рішення, яке відповідає їхнім потребам [1].

Треба зазначити, що інститут сімейної медіації не є новелою в суспільстві, адже він вперше з'явився ще наприкінці 1960-х років в США, а потім і в країнах Західної Європи [3, с. 48]. У Німеччині у 2012 році набув чинності закон про медіацію (Mediationsgesetz), який став першим законодавчим актом, що регулює послуги медіації